

Wyrok z dnia 5 listopada 2003 r.

I PK 1/03

Po rozwiązaniu stosunku pracy pracownik nie ma interesu prawnego w ustaleniu, że przed ustaniem zatrudnienia nastąpiło przejście zakładu pracy na innego pracodawcę.

Przewodniczący SSN Teresa Flemming-Kulesza (sprawozdawca), Sędziowie SN: Zbigniew Hajn, Barbara Wagner.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 5 listopada 2003 r. sprawy z powództwa Stefana K., Mariana K., Włodzimierza K., Cezarego O., Czesława W., Ryszardy L., Grażyny P. przeciwko „M.” SA w R. o nakazanie nawiązania umowy o pracę, wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy i ustalenie, na skutek kasacji powodów od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 29 sierpnia 2002 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Radomsku wyrokiem z dnia 7 listopada 2001 r. oddalił powództwa Stefana K., Mariana K., Włodzimierza K., Cezarego O., Czesława W., Ryszardy L. i Grażyny P. przeciwko „M.” SA w R. o nakazanie nawiązania umowy o pracę, wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy i ustalenie, że powodowie zostali przejęci w trybie art. 23¹ k.p. z dniem 13 września 2001 r. oraz nie obciążył powodów kosztami zastępstwa procesowego. Sąd ten ustalił, że wszyscy powodowie z wyjątkiem Ryszardy L. byli zatrudnieni w pozwanej „M.” SA w R. w wydziale narzędziowni. Powódka Ryszarda L. została zatrudniona od dnia 1 sierpnia 1997 r. przez spółkę „N.-M.” na stanowisku księgowej.

Przy utworzeniu „N.-M.” Sp. z o.o. pozwana „M.” SA wniosła aport w postaci maszyn i narzędzi, zaś budynki i działka pozostały własnością pozwanej „M. SA” w R. W styczniu 1999 r. została ogłoszona upadłość „N.-M.” Sp. z o.o. w R. Po bez-

skutecznej próbie sprzedaży przedsiębiorstwa w całości w czerwcu 2001 r., syndyk Jan D. wypowiedział pracownikom w końcu lipca umowy o pracę wobec braku zamówień i zakazu prowadzenia działalności gospodarczej.

W sierpniu 2001 r. pracownicy wykorzystali urlopy wypoczynkowe, a niektórzy zostali zwolnieni z obowiązku świadczenia pracy. Syndyk masy upadłości „N.-M.” Sp. z o.o. w R. prowadził z zarządem pozwanej „M.” SA w R. negocjacje w sprawie sprzedaży maszyn, urządzeń, narzędzi oraz innych składników majątkowych. Do zawarcia umowy doszło 13 września 2001 r. W sierpniu 2001 r. na zebraniu z pracownikami „N.-M.” Sp. z o.o. w R. syndyk Jan D. złożył powodom oświadczenie o skróceniu okresu wypowiedzenia do jednego miesiąca. Wszyscy powodowie otrzymali w dniu 31 sierpnia 2001 r. oraz w pierwszych dniach września 2001 r. świadectwa pracy oraz wypłacono im wynagrodzenie za skrócony okres wypowiedzenia, odprawy pieniężne oraz ekwiwalenty za niewykorzystane urlopy wypoczynkowe. Nikt z powodów nie złożył wniosków o sprostowanie świadectwa pracy ani nie wniósł w tej sprawie powództwa do Sądu Pracy. Pozwana „M.” SA w R. zatrudniła 20 byłych pracowników „N.-M.” Sp. z o.o. w R.

W ocenie Sądu pierwszej instancji w dacie sprzedaży majątku ruchomego upadłej spółki „N.-M.” Sp. z o.o. w R. powodowie nie pozostawali w stosunku pracy, gdyż otrzymali świadectwa pracy, zostały im wypłacone należności w związku z rozwiązaniem stosunku pracy oraz złożyli pisemne oświadczenia w celu uzyskania prawa do odpraw. Powodowie nie kwestionowali treści świadectw pracy, a umowa sprzedaży ruchomych składników majątkowych upadłej spółki „N.-M.” Sp. z o.o. została zawarta po dacie rozwiązania z powodami stosunków pracy.

Sąd Rejonowy uznał, że rozwiązanie stosunków pracy z powodami nastąpiłoby najpóźniej 31 października 2001 r., a pozwana „M.” SA w R. na podstawie art. 23¹ k.p. przejęłaby jedynie prawa i obowiązki wynikające z faktu wypowiedzenia powodom umów o pracę przez syndyka masy upadłości i wywiódł, że po dacie 31 października 2001 r. powodowie nie mogą zasadnie żądać od pozwanej spółki dochodzonych roszczeń, nie będąc związani ze spółką żadnym stosunkiem prawnym.

Powodowie zaskarżyli ten wyrok, a Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Piotrkowie Trybunalskim oddalił ich apelację. W toku postępowania apelacyjnego, 25 czerwca 2002 r. pełnomocnik powodów sprecyzował roszczenie wnosząc o ustalenie istnienia stosunku zatrudnienia pomiędzy powodami a pozwaną oraz zobowiązanie pozwanej do dopuszczenia powodów do pracy. Z dodatkowych

ustaleń Sądu Okręgowego wynikało, że teren i hala produkcyjna były wdzierżawione „N.-M.” Sp. z o.o. przez „M.” SA w R. do dnia 31 sierpnia 2001 r. Postanowieniem z dnia 8 maja 2002 r. stwierdzono ukończenie postępowania upadłościowego „N.-M.” Sp. z o.o.

Od rozwiązania umowy dzierżawy terenu i hali, na których „N.-M.” Sp. z o.o. w R. prowadziła działalność gospodarczą, nie można było tego podmiotu uznać za zakład pracy lub jego część w rozumieniu przepisu art. 23¹ k.p. Zdaniem Sądu drugiej instancji, bez możliwości wykorzystania hali oraz terenu będącego własnością pozwanej, „N.-M.” Sp. z o.o. w R. nie mogła stanowić „samodzielnego przedmiotu przejścia na innego pracodawcę”. Sąd Okręgowy podniósł w swoich wywodach, iż samo zbycie składników majątkowych upadłej spółki przez syndyka na rzecz strony pozwanej w dniu 13 września 2001 r. nie mogło spowodować skutków z art. 23¹ k.p. ponieważ przedmiotem sprzedaży nie był ani zakład pracy, ani jego część w znaczeniu przedmiotowym. Ponadto - jak zauważył - przejęcie zakładu pracy nastąpiłoby w stosunku do powodów jedynie w sytuacji gdyby umowa zbycia składników majątkowych „N.-M.” Sp. z o.o. w R. została zawarta najpóźniej w dniu rozwiązania umowy dzierżawy terenu i hali, a więc 31 sierpnia 2001 r., zaś odstęp pomiędzy rozwiązaniem umowy a zbyciem składników wyklucza możliwość zastosowania art. 23¹ k.p.

W kwestii zatrudnienia przez spółkę 20 byłych pracowników Sąd ustalił, iż zatrudnienie nastąpiło po uprzednim rozwiązaniu z nimi umów o pracę przez syndyka.

Sąd Okręgowy podzielił pogląd Sądu Rejonowego, iż gdyby nawet uznać, że powodowie zostali przejęci przez stronę pozwaną na zasadach określonych w art. 23¹ §1 k.p. to „M.” SA w R. stałaby się pracodawcą powodów jedynie do czasu upływu okresów wypowiedzeń umów o pracę dokonanych przez syndyka „N.-M.” Sp. z o.o. w R.

W opinii Sądu Okręgowego, powodowie zgłosili wzajemnie wykluczające się roszczenia, dochodząc od strony pozwanej nakazania nawiązania umów o pracę, wynagrodzenia za czas pozostawania bez pracy oraz ustalenia, że zostali przejęci w trybie art. 23¹ k.p. z dniem 13 września 2001 r., które to roszczenia w toku postępowania apelacyjnego uległy dalszej modyfikacji poprzez żądanie ustalenia istnienia stosunku pracy między stronami oraz zobowiązanie pozwanej „M.” SA w R. do dopuszczenia powodów do pracy. Sąd Okręgowy uznał jednak, iż głównym motywem powództw jest ustalenie, że powodowie stali się pracownikami pozwanej „M.” SA w R. w trybie art. 23¹ k.p.

Sąd Okręgowy uznał za błędny pogląd Sądu Rejonowego, iż stosunki pracy powodów zostały rozwiązane z dniem 31 sierpnia 2001 r. Sąd drugiej instancji zwrócił uwagę, iż syndyk masy upadłości „N.-M.” Sp. z o.o. w R. jednocześnie ze złożeniem powodom oświadczeń woli o wypowiedzeniu umów o pracę nie skrócił okresów wypowiedzenia i powodowie nie wyrazili zgody na skrócenie tych okresów.

Podnoszone przez powodów okoliczności utworzenia spółki „N.-M.” Sp. z o.o. w R. nie mogą wpłynąć na ocenę, czy powodowie zostali przejęci przez „M.” SA w R., gdyż są to okoliczności bez znaczenia dla sprawy, a „ewentualna odmowa przyjęcia odpraw należnych z tytułu rozwiązania umów z przyczyn leżących po stronie pracodawcy także nie jest kryterium oceny, czy w konkretnej sprawie nastąpiło przejście zakładu lub jego części na innego pracodawcę”. Sąd Okręgowy uznał, iż zarzut naruszenia przez syndyka art. 7 ustawy o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy winien być przez powodów podnoszony i kierowany w stosunku do tego syndyka w ewentualnym sporze na tle prawidłowości i zgodności z prawem dokonanych powodom wypowiedzeń umów o pracę. Zdaniem Sądu Okręgowego brak wykonania przez pozwaną obowiązku wynikającego z art. 12 ust.3 ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (jednolity tekst: Dz.U. z 1997 r. Nr 25, poz. 128 ze zm.) ma jedynie taki skutek, że pozwana nie poinformowała Powiatowego Urzędu Pracy o wolnych miejscach zatrudnienia lub miejscach przygotowania zawodowego, a nie dowodzi automatycznie spełnienia hipotezy i dyspozycji art. 23¹ k.p.

Powodowie wnieśli kasację od tego wyroku, podnosząc zarzuty naruszenia art. 23¹ k.p. przez zastosowanie jego zawężającej interpretacji i pominięcie przez Sąd Okręgowy faktu, że syndyk zbył majątek ruchomy w zbiegu z ustaniem umowy dzierżawy hal i gruntu oraz zarzut niezastosowania art. 58 k.c. przez pominięcie celu prowadzonych rokowań między powodami a syndykiem i pozwaną, których istotą było „ugodowe przejście wszystkich pracowników co wyraziło się ustną zgodą na skrócenie okresu wypowiedzenia”. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucali nadto naruszenie art. 8 k.p., art. 11² k.p. i art. 11³ k.p. polegające na nierównym traktowaniu pracowników, gdyż 20 pracowników zostało zatrudnionych i podnosili, że zostali oni przejęci na zasadzie art. 23¹ k.p., czego dowodem jest niewypłacenie im odpraw z racji zwolnień z przyczyn ekonomicznych oraz pominięcie procedury rejestracji i skierowań z Powiatowego Urzędu Pracy. Podnoszono, iż Sady obu instancji pominęły istotę przejścia pracowników, czego przejawem jest brak wypowiedzeń, brak wypłat

odpraw z tytułu rozwiązania umowy o pracę, brak świadectw pracy za okres pracy w „N.-M.” Sp. z o.o., zaliczenie przejętym pracownikom zatrudnienia w „N.-M.” Sp. z o.o. w R. do stażu pracy u pozwanej oraz brak uzgodnień z Powiatowym Urzędem Pracy. Ponadto w kasacji podniesiono zarzut, iż nie do przyjęcia jest pogląd Sądu Okręgowego, który stwierdza, że do zastosowania art. 23¹ k.p. jest niezbędne posiadanie nieruchomości i przekazanie jej jednocześnie firmie przejmującej przekazanych pracowników.

Pełnomocnik powodów wniósł o uchylenie „zaskarżonych wyroków” i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, względnie dokonanie zmiany „zaskarżonych wyroków” i uwzględnienie powództwa z jednoczesnym zasądzeniem na rzecz powodów kosztów procesu za wszystkie instancje.

Strona pozwana w odpowiedzi na kasację wniosła o oddalenie kasacji jako bezzasadnej.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Na wstępie należy podkreślić, że zmiana żądania była w postępowaniu apelacyjnym niedopuszczalna. Zgodnie z art. 383 k.p.c. w postępowaniu apelacyjnym nie można rozszerzyć żądania pozwu ani występować z nowymi roszczeniami. Nie nastąpiła żadna zmiana okoliczności, która w myśl zdania drugiego tego przepisu uzasadniałaby żądanie zamiast pierwotnego przedmiotu sporu jego wartości lub innego przedmiotu, zmienione żądanie nie może być zresztą potraktowane jako „inny przedmiot”, którego powodowie domagają się w miejsce pierwotnego. Sąd Okręgowy niesłusznie zbagatelizował niedopuszczalność zmiany, co utrudnia ocenę przyjętego stanowiska w świetle zarzutów kasacji.

Ponieważ w kasacji nie został podniesiony zarzut naruszenia przepisów postępowania, a Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach kasacji (art. 393¹¹ k.p.c.), zasadność podniesionych zarzutów naruszenia prawa materialnego mogła być badana tylko w odniesieniu do ustalonego stanu faktycznego sprawy. Istotnymi elementami tego stanu były następujące okoliczności. Syndyk innego niż strona pozwana podmiotu dokonał wypowiedzenia powodom umów o pracę. Okres wypowiedzenia upłynął 31 października 2001 r., ponieważ nie doszło do skutecznego skrócenia tego okresu. Powodowie nie wyrazili zgody na skrócenie, a do oświadczenia o skróceniu z pewnością nie doszło łącznie z wypowiedzeniem. W tym miejscu należy

dodać, że w kasacji nie został podniesiony zarzut naruszenia art. 36¹ k.p., stąd nie ma potrzeby ani możliwości rozważania w tej sprawie kontrowersyjnej kwestii dopuszczalności skrócenia okresu wypowiedzenia bez zgody pracownika później niż w oświadczeniu o wypowiedzeniu umowy o pracę (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 1997 r. I PKN 123/97, OSNAPiUS 1998 nr 5, poz. 151) ani tego, czy „ustne” skrócenie jest dopuszczalne, czy może odnieść skutek, czy jest wadliwe i innych nasuwających się wątpliwości. W okresie wypowiedzenia najpierw została rozwiązana umowa dzierżawy łącząca upadłego ze stroną pozwaną (31 sierpnia 2001 r.) dotycząca nieruchomości (hali i działki gruntu), a następnie, 13 września 2001 r., syndyk sprzedał stronie pozwanej maszyny i narzędzia. Zdaniem Sądu Najwyższego, doszło w ten sposób do przejścia zakładu pracy na innego pracodawcę w rozumieniu art. 23¹ k.p. Nie jest konieczne do wywołania skutku uregulowanego w tym przepisie dokonanie jednorazowej (jednoczesnej) czynności prawnej. Nie ma podstaw do takiego rozumienia „przejścia”. W rozpoznawanej sprawie obie czynności zdziałane były między tymi samymi podmiotami i w niedużym odstępie czasu. Były wobec siebie komplementarne. Obie te czynności łącznie doprowadziły do zmiany podmiotowej po stronie pracodawcy w stosunkach pracy osób zatrudnionych dotąd, czyli w momencie dokonania drugiej czynności prawnej, przez „N.M.” spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości. Ta zmiana z mocy art. 23¹ k.p. dotyczyła też powodów, z tym, że nastąpiła ona w okresie biegnącego wypowiedzenia. Nowy pracodawca wstąpił w stosunek pracy o takiej treści, w takim stanie, jaki wynikał z czynności zdziałanych przed „przejściem”. W dacie orzekania powodowie nie byli więc pracownikami strony pozwanej.

Słuszność zarzutu naruszenia art. 23¹ k.p. nie powoduje jednak możliwości uwzględnienia kasacji powodów. Nie może być bowiem uwzględnione ich żądanie nakazania stronie pozwanej nawiązania z nimi umów o pracę ani zapłaty wynagrodzenia za czas pozostawania bez pracy. Takie roszczenia nie wynikają z art. 23¹ k.p. ani z żadnej innej podstawy prawnej odpowiedniej do stanu faktycznego sprawy. Powodom nie przysługuje też roszczenie o ustalenie, że zostali przejęci przez stronę pozwaną z dniem 13 września 2001 r. Sąd Okręgowy powołując się na pogląd wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 1 lipca 1999 r., I PKN 133/99 (OSNAPiUS 2000 nr 18, poz. 687) uznał, że powodowie mają interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. w dochodzeniu ustalenia przejęcia w trybie art. 23¹ k.p., gdyż pracownik ma interes prawny w tym, by wiedzieć, kto jest jego pracodawcą. Pogląd ten jest ge-

neralnie słuszny, lecz nie odnosi się do powodów, którzy, jak Sąd ustalił, nie byli w dacie orzekania pracownikami ani strony pozwanej ani podmiotu poprzednio ich zatrudniającego. Zdaniem Sądu Najwyższego pracownik nie ma interesu prawnego po ustaniu stosunku pracy w ustaleniu, że przed ustaniem nastąpiło przejście zakładu pracy na innego pracodawcę z określoną datą. Po rozwiązaniu umowy o pracę odpadł bowiem stan niepewności tego rodzaju, który mógłby zostać usunięty przez uwzględnienie żądania ustalenia tak sformułowanego, jak przez powodów w tej sprawie. Sąd rozpoznający powództwo o ustalenie nie może ustalić stanu prawnego (faktu prawotwórczego, jak w tej sprawie) innego niż objęty żądaniem. Nie byłoby to orzekanie ponad żądanie w rozumieniu art. 477¹ § 1 k.p.c. lecz orzekanie wbrew żądaniu pracownika. Z kasacji dobitnie wynika, że powodowie nie są zainteresowani ustaleniem, że nastąpiło przejście zakładu pracy na stronę pozwaną („zostali przejęci”), a ich stosunki pracy zostały rozwiązane 31 października 2001 r. Z faktów stanowiących podstawę zgłoszonych roszczeń wynika, że dążą oni do zapewnienia sobie kontynuacji zatrudnienia u strony pozwanej, a do tego celu nie może służyć powództwo o ustalenie; nie ma też żadnych innych podstaw prawnych do zadośćuczynienia temu oczekiwaniu w tym postępowaniu.

Pozostałe zarzuty kasacji są niezasadne. Zarzut naruszenia art. 58 k.c. traktującego o nieważności czynności prawnych jest niezrozumiały. Nie zostało nawet skonkretyzowane, jakiej czynności dotyczy.

Nie mogą też być uwzględnione zarzuty naruszenia art. 8, 11² i 11³ k.p. Na podstawie art. 8 k.p. nie może być skonstruowane żadne z roszczeń dochodzonych przez powodów. Podobnie nakaz równego traktowania pracowników wynikający z art. 11² k.p. i zakaz dyskryminacji z art. 11³ k.p. nie mają takiego odniesienia do sytuacji powodów, które mogłoby zmienić przedstawioną wyżej ocenę ich roszczeń. Powodowie nie zakwestionowali wypowiedzeń umów o pracę. Z tego, że nie zostali zatrudnieni przez stronę pozwaną tak, jak grupa innych pracowników, nie wynika, że naruszyła ona zakaz dyskryminacji lub nierówno traktuje pracowników.

Z tych wszystkich względów kasacja jako pozbawiona usprawiedliwionych podstaw podlegała oddaleniu (art. 393¹² k.p.c.).

=====